

Agnieszka Adamiec
Biblioteka Główna Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego
agnieszka_adamiec@sggw.pl
Ewa Urbanowska
Biblioteka Uniwersytecka w Olsztynie
ewa.urbanowska@uwm.edu.pl

W trosce o ochronę i konserwację zbiorów. Relacja z warsztatów „Ochrona zbiorów we współczesnej bibliotece”

Słowa kluczowe: warsztaty dla bibliotekarzy; Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich (SBP); Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka im. Komisji Edukacji Narodowej w Warszawie; ochrona zbiorów, konserwacja, urządzenia do naprawy i konserwacji zbiorów

*Książka nie jest tylko nośnikiem tekstu [...].
Jako szczególny środek przekazu naszej kultury
opartej na tekstach ma ona wartość symbolu daleko wykraczającego poza jej praktyczną funkcję.
Stąd rodzi się szczególnego rodzaju odpowiedzialność
za naszą spuściznę drukowaną.*

Bernhard Fabian

Ochrona i konserwacja zbiorów stanowi ważny aspekt pracy nie tylko archiwisty, lecz także bibliotekarza. O ile z ochroną zbiorów wiążą się różne działania począwszy od drobnych czynności, które każdy z nas przy niewielkim wysiłku i zaangażowaniu może wykonać w codziennej pracy — to konserwacja wymaga zaangażowania w ten proces nie tyle specjalistycznych urządzeń, ile wykwalifikowanego personelu, który do tych działań jest przygotowany po ukończeniu odpowiednich studiów, a niekiedy specjalistycznych kursów.

Jako bibliotekarki lubiące swoją pracę i chętnie doksztalające się w swojej profesji, nie omieszkałyśmy skorzystać z propozycji, którą znalazłyśmy na ogólnopolskim portalu Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich (SBP) (www.sbp.pl¹) w zakładce Konferencje i warsztaty. Stowarzyszenie wspólnie z innymi instytucjami organizuje różnorodne działania (konferencje, seminaria, warsztaty), jak również publikuje materiały podejmujące tematykę ochrony i konserwacji zbiorów. Spotkanie, w którym wzięłyśmy udział, było już drugim² takim szkoleniem zaproponowanym w ostatnim czasie przez SBP oraz Pedagogiczną Bibliotekę Wojewódzką im. Komisji Edukacji Narodowej w Warszawie i miało miejsce w siedzibie biblioteki przy ul. Goławskiej 4, 12 marca 2015 r. (www.pbw.waw.pl).

¹ Wszystkie odesłania do stron internetowych przedstawiają wersję aktualną w dn. 19.04.2015 r.

² Pierwsze warsztaty zorganizowano 22 stycznia 2015 r. w siedzibie SBP przy ul. Konopczyńskiego 5/7 w Warszawie.

Warsztaty skierowane były do wszystkich bibliotekarzy, w szczególności do tych, którzy zajmują się przechowywaniem i udostępnianiem zbiorów, a także kierowników i dyrektorów odpowiedzialnych za bezpieczeństwo i zapewnienie zbiorom właściwych warunków przechowywania³. W spotkaniu uczestniczyły bibliotekarki z różnych typów bibliotek, które w codziennej pracy mają do czynienia z ochroną zbiorów lub tak jak my chciały poszerzyć i usystematyzować wiedzę na ten temat.

Organizatorzy zaproponowali 2 bloki tematyczne, z których każdy trwał 1,5 godz. oraz zajęcia praktyczne, na które przeznaczono również 1,5 godz. Podczas warsztatów poruszono następujące tematy:

- działania zapobiegające różnorodnym szkodom zbiorów (profilaktyka),
- działania likwidujące szkody, które powstały w zbiorach (konserwacja, renowacja),
- działania zabezpieczające treść zbiorów (kopiowanie zbiorów),
- zasady polityki ochrony zbiorów, którą prowadzić powinna każda biblioteka⁴.

Myślą przewodnią, która towarzyszyła warsztatom było ugruntowanie wśród uczestniczek przekonania, że ochrona zbiorów jest podstawowym zadaniem bibliotek, zapisanym w Ustawie o bibliotekach, ale też wyrobienie pewnych nawyków, które nam, bibliotekarzom, powinny towarzyszyć w codziennej pracy. Dodatkowym argumentem przemawiającym za koniecznością organizowania i powtarzania spotkań poruszających zagadnienia ochrony i konserwacji zbiorów jest wypełnienie luki w programie studiów bibliotekoznawczych wielu uczelni.

Fot. 1. Powitanie uczestników przez prowadzącą.
Źródło: Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich [on-line], [dostęp 21.04.2015]. Dostępny w:
http://www.sbp.pl/galeria/szczegoly?galeria_id=13670.

³ Warsztaty „Ochrona zbiorów we współczesnej bibliotece” [on-line], [dostęp 19.04.2015]. Dostępny w:
www.sbp.pl/konferencje/konferencja/informacje_ogolne?konferencja_id=13193.

⁴ Tamże.

Tych zadań podjęła się prowadząca warsztaty Ewa Stachowska-Musiał, st. kustosz dyplomowany, długoletni kierownik Oddziału Ochrony i Konserwacji Zbiorów Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie. Podzieliła się z uczestnikami swoim doświadczeniem w zakresie opieki nad zbiorami. Opowiadała o zniszczeniach, jakie w księgozbiorach mogą wywołać woda czy ogień, czynniki biologiczne i ludzkie. Podzieliła się także doświadczeniami z akcji ratowania zbiorów bibliotecznych po powodzi w 1997 r. Wykłady połączyła z dyskusją. Zachęciła do wypowiedzi uczestniczki, które chętnie przedstawiały dramatyczne sytuacje, jakich doświadczyły w swojej pracy.

Nie wszystkie biblioteki w swojej strukturze organizacyjnej mają oddziały i personel zajmujący się ochroną czy też konserwacją zbiorów. Zazwyczaj naprawa uszkodzonych książek odbywa się tzw. tanim sumptem przy zastosowaniu powszechnie dostępnych klejów i taśm, które wprawdzie pozwalają doraźnie zabezpieczyć uszkodzone egzemplarze, jednak w efekcie prowadzą do nieusuwalnych zniszczeń. Jedynie duże biblioteki mogą pozwolić sobie na takie urządzenia jak próżniowa komora fumigacyjna, sprzęt do digitalizacji zbiorów, systemy antywłamaniowe czy paski magnetyczne. Przyczyny tego stanu rzeczy należy zazwyczaj upatrywać w niskim budżecie lub braku świadomości kadry kierowniczej bibliotek. Wiele księżnic zainwestowało w sprzęt i pracownie intrologatorskie, co pozwala na zabezpieczenie zasobów bibliotecznych we własnym zakresie oraz na przyspieszenie prac nad ochroną księgozbioru i uniknięcie kosztów związanych ze zlecaniem usług innym podmiotom.

Ciekawostką warsztatów była obecność przedstawicieli firmy TOMACO-INTRO, która świadczy usługi wszystkim bibliotekom niewyposażonym jeszcze w tego typu sprzęt. W przerwie między wykładami wyświetlono krótki filmik prezentujący działanie urządzeń typu FASTBIND (www.fastbindpolska.pl/rozwiązaniabiblioteki). Uczestniczki warsztatów miały możliwość obejrzenia maszyn i przekonania się o ich skuteczności. Mogły zobaczyć, jak w prosty i łatwy sposób wykonać trwałą oprawę książki.

Następnie zaprezentowano maszynę do okładania zbiorów bibliotecznych e-Leonardo. Producent zapewnia idealne dopasowanie okładki do książki, którą można bez problemu zdjąć. Obłożenie jednej książki czy czasopisma to kwestia 20–30 sekund. Urządzenie e-Leonardo jest przeznaczone dla formatów standardowych, natomiast maszyna e-DaVinci — dla formatów XL. Zarówno jedno, jak i drugie urządzenie ma wbudowany czujnik sterowany cyfrowo, co gwarantuje dokładność zgrzewania i docinania. Każda maszyna ma graficzny wyświetlacz, na którym w czytelny i jasny sposób przedstawiony jest realizowany proces⁵.

Dodatkowym atutem jest fakt, że wszystkie urządzenia typu FASTBIND są niewielkich rozmiarów i mogą obsługiwać je osoby po krótkim i prostym szkoleniu.

⁵ *Fastbind i CoLibri dla bibliotek* [on-line], [dostęp 21.04.2015]. Dostępny w: www.fastbindpolska.pl/rozwiązaniabiblioteki.

Fot. 2. Przedstawiciel handlowy prezentuje film przedstawiający działanie urządzeń typu FASTBIND do naprawy książek i czasopism.

Źródło: Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich [on-line], [dostęp 21.04.2015]. Dostępny w: http://www.sbp.pl/galeria/szczegoly?galeria_id=13670.

Fot. 3. Uczestnicy mogli przekonać się, jak działają urządzenia typu FASTBIND.

Źródło: Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich [on-line], [dostęp 21.04.2015]. Dostępny w: http://www.sbp.pl/galeria/szczegoly?galeria_id=13670.

Ostatnim punktem programu była prezentacja przykładów zniszczeń, uszkodzeń oraz właściwej ochrony zbiorów na podstawie egzemplarzy książek, które udostępniła goszcząca nas biblioteka pedagogiczna.

Podczas warsztatów dowiedzieliśmy się, jakie powinny być właściwe warunki przechowywania i zabezpieczenia zbiorów, o których decyduje nie tylko stan techniczny budynku bibliotecznego, w tym dach, rynny, ściany, okna oraz instalacje elektryczne i wodno-kanalizacyjne, lecz także odpowiednia cyrkulacja powietrza, temperatura, wilgotność oraz oświetlenie. Na przykład wysoka temperatura przyspiesza starzenie się księgozbioru, a w połączeniu z podwyższoną wilgotnością może doprowadzić do rozwoju grzybów pleśniowych.

Organizatorzy zapewnili uczestnikom w ten słoneczny, choć chłodny dzień, ciepłe napoje i przekąski. Przerwy były też okazją do dyskusji i zadawania pytań. Na zakończenie wręczono certyfikaty potwierdzające udział w warsztatach. Bibliotekarki opuściły gmach bogatsze o wiedzę, pełne zapału i gotowe do podjęcia działań, które mogą wiele zmienić w bibliotekarskiej rzeczywistości.

Bibliografia:

1. *Fastbind i CoLibri dla bibliotek* [on-line], [dostęp 21.04.2015]. Dostępny w: www.fastbindpolska.pl/rozwiązaniabiblioteki.
2. Kustosz. W: *Wikisłownik, wolny, wielojęzyczny słownik* [on-line], [dostęp 23.04.2015]. Dostępny w: <http://pl.wiktionary.org/wiki/kustosz>.
3. *Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka im. Komisji Edukacji Narodowej* [on-line], [dostęp 21.04.2015]. Dostępny w: www.pbw.waw.pl.
4. *Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich* [on-line], [dostęp 21.04.2015]. Dostępny w: www.sbp.pl.
5. *Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich* [on-line], [dostęp 21.04.2015]. Dostępny w: http://www.sbp.pl/galeria/szczegoly?galeria_id=13670.
6. *Warsztaty „Ochrona zbiorów we współczesnej bibliotece”* [on-line], [dostęp 19.04.2015]. Dostępny w: www.sbp.pl/konferencje/konferencja/informacje_ogolne?konferencja_id=13193.

Adamiec, A., Urbanowska, E. W trosce o ochronę i konserwację zbiorów. Relacja z warsztatów „Ochrona zbiorów we współczesnej bibliotece”. *Biuletyn EBIB* [on-line] 2015, nr 5 (158), Polscy bibliotekarze w zagranicznych mediach. [Dostęp 20.08.2015]. Dostępny w: <http://open.ebib.pl/ojs/index.php/ebib/article/view/339>. ISSN 1507-7187.